

Muzikos ugdymas ir meninė veikla XIX a. katalikiškose Vilniaus, Seinų ir ortodoksų Vilniaus (Lietuvos) dvasinėje seminarijose: paralelės ir skirtumai

Laima Budzinauskienė

Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Saltoniškių g. 58, LT-08105 Vilnius

El. paštas: laimab72@gmail.com

Straipsnyje, remiantis XIX–XX a. muzikinio ugdymo procesus nušviečiančia literatūra ir rankraštiniais dokumentais, aptariamas muzikinis lavinimas trijose seminarijose: katalikiškose Vilniaus ir Seinų bei ortodoksų Vilniaus (Lietuvos) dvasinėje seminarijoje. Siekiama iširti būsimų kunigų muzikos mokymo organizavimą ir meninę veiklą skirtingų vyskupijų (Vilniaus ir Seinų) ir konfesijų (katalikų ir ortodoksų) seminarijose. Daug bendrų kontekstinių žinių apie Seinų seminariją pateikiama Algimanto Katiliaus monografijoje (Katilius 2009); apie muzikinę šios seminarijos klierikų veiklą informacijos randame Gudelio publikacijose (Gudelis 2008; 2010) ir archyvuiniuose šaltiniuose. Vilniaus seminarijos klierikų meninė veikla buvo aptarta Budzinauskienės darbuose (Budzinauskienė 2008; Budzinauskienė, Janušaitė 2014). Daugiau žinių apie muzikinį ugdymą šioje ir Vilniaus (Lietuvos) dvasinėje seminarijose randama rankraščiuose ir senuosiuose spaudiniuose. Straipsnyje apžvelgiama XIX a. muzikinio ugdymo seminarijose specifika, mokymo programos, klierikų visuomeninė ir koncertinė veikla, personalijos.

RAKTAŽODŽIAI: Vilniaus seminarija, Seinų seminarija, Vilniaus (Lietuvos) dvasinė seminarija, muzikinis ugdymas, meninė ir koncertinė veikla

XIX a. Lietuvos Bažnyčios istorijoje apibūdinamas kaip pokyčių ir transformacijų amžius¹. Kunigų rengimas visada buvo svarbi Bažnyčios gyvenimo dalis, tačiau aptariamam laikotarpiu ryškūs pokyčiai regimi ir Lietuvos katalikų, ir ortodoksų dvasininkijos edukacijos sistemose. Bažnyčios atžvilgiu Lietuvoje vyko dvejopa veikla – stačiatikių tikėjimo įtvirtinimas ir katalikų įtakos silpninimas. Dėl šios priežasties aktualia tyrimų tema yra klierikų muzikinis švietimas XIX a. katalikiškose Vilniaus ir Seinų bei ortodoksų Vilniaus (Lietuvos) dvasinėje seminarijose². Keli objektyvūs aspektai – studijų programos, seminarijose dirbę profesoriai ir klierikų visuomeninė veikla – yra pagrindinis tyrimo objektas.

Rusijos imperijoje Katalikų Bažnyčia buvo pavaldi Vidaus reikalų ministerijai, tiksliau – Kitatikų dvasinių reikalų departamentui. Šios pasaulietinės institucijos

1 Bell 2003: 233.

2 Vilniaus kunigų seminarijos archyvas saugomas Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje (toliau – *LMAVB RS*) ir Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Muzikos ir vizualiųjų menų skyriuje (toliau – *LNMMB MS*). Seinų seminarijos didžioji dalis dokumentų saugoma Lomžos vyskupijos kurijos archyve (Archiwum Diecezjalne w Łomży, toliau – *ADE*); dalis šios seminarijos dokumentų buvo išvežta į Rusiją, kita dalis buvo saugoma Vilkaviškio vyskupijos archyve, kuris dingio Antrojo pasaulinio karo metu. Vilniaus (Lietuvos) dvasinės seminarijos archyvo didžioji dalis buvo išvežta į Rusiją ir tik pavieniai XX a. pradžios dokumentai saugomi Lietuvos centriname valstybės archyve (toliau – *LCA*).

funkcija buvo derinti valstybės ir Rusijos imperijoje pripažintų konfesijų, be valstybinės ortodoksų Bažnyčios, interesus. Sankt Peterburge dar veikė Romos katalikų dvasinė kolegija – ne pasauliečių sudaryta aukščiausiaji bažnytinės valdžios institucija, kuriai vadovavo arkivyskupas metropolitas. Ši kolegija darė įtaką katalikiškų seminarijų vidaus tvarkai ir ugdymui, taip užkirsdama tiesioginį jų bendravimą su Romos kurija³.

Rusijos imperijos Vilniaus generalgubernatorijai priklausančioje katalikiškoje Vilniaus vyskupijos seminarijoje ugdymas buvo organizuojamas remiantis 1843 m. išleistais bendraisiais seminarijų įstatais, skirtais visoms katalikiškoms seminarijoms. Seinų (Augustavo) vyskupija priklausė Lenkijos Karalystei (ir tik po 1863–1864 m. sukilimo – Varšuvos generalgubernatorijai), tad čia kunigų edukacijai minėti įstatai negaliojo; Lenkijos Karalystėje nebuvo bendros seminaristų ugdymo programos, tad Seinų seminarijoje per visą jos veiklos laikotarpį ugdymo plano parengimas priklausė nuo vietos vyskupų, seminarijos vadovybės ir profesorių kompetencijos. Po 1863–1864 m. sukilimo Rusijos imperijos valdžia įvairiomis priemonėmis stengėsi pertvarkyti Lenkijos Karalystės katalikų dvasininkijos edukacijos sistemą: buvo siekiama ją suvienodinti su jau galiojančiu seminarijų ugdymo planu, kitaip sakant – per ugdymo programas mažinti katalikų Bažnyčios kultūrinę ir socialinę įtaką visuomenėje, tačiau Seinuose tai įgyvendinti nepavyko.

Palyginti su katalikiškomis seminarijomis, dėmesio ugdymui ortodoksų seminarijose buvo daugiau: nuolat vyko ugdymo reformos, atnaujinami studijų planai, spaudoje publikuojama medžiaga lavinimo tematika: štai nuo 1821 m. Sankt Peterburge leidžiamame žurnale „Krikščionio skaitiniai“ (*Христианское чтение*), nuo 1860 m. – „Klajūne“ (*Странник*), be istorinės ir liturginės tematikos darbų, buvo skelbiami straipsniai apie cerkvinį giedojimą ir jo mokymą.

Į katalikiškas ir ortodoksų seminarias buvo priimami jaunuoliai, baigę bent 4 klases arba išlaikę egzaminus vaistininco mokinio pažymėjimui gauti (dauguma tokių pažymėjimų turėjusiųjų stoji į Vilniaus seminariją). Priešingai nei įvairuojančios ugdymo programos, dienotvarkė seminarijose buvo vienodai apibrėžta ir labai griežta: varpo skambesys klierikus keldavo 5 val. ryto ir 21 val. vakare pranešdavo, kad jau metas miegoti. Pagal nustatytą tvarką dvi paskaitos vykdavo ryte – nuo 7 val. iki 11 val. ir dvi po pietų – nuo 14 val. iki 16 val. Atskiras laikas buvo skiriamas giedojimui (įprastai po 2 val. per savaitę), *bažnytinių apeigų* mokymuisi ir lotynų kalbai. Periodiškai buvo tikrinamos ir klierikų žinios: Vilniaus katalikiškoje ir ortodoksų seminarijose kas pusmetį, o Seinų seminarijoje vyko ne tik metų, ketvirčio ar mėnesio atsiskaitymai, bet ir savaitiniai (šeštadieniais) egzaminai, kurių metu kiekvieno dalyko profesorius klausinėdavo iš savo dalyko⁴.

Aptariamų XIX a. seminarijų pasididžiavimu buvo bibliotekos ir jose saugomos knygos, muzikos kūrinių nuorašai. Dažniausia seminarijų bibliotekas prižiūrėdavo,

3 Romos kurija nepripažino Sankt Peterburgo katalikų dvasinės kolegijos iki pat 1875 m.

4 Katilius 2009: 97.

spaudinius tvarkydavo, o rankraščius perrašinėdavo pirmų studijų metų klierikai. Šiam darbui reikėjo kantrybės ir sveikatos: štai SeiŅų seminarijos profesorius Marcino Naruszewicziaus (1806–1834) ankstyva mirtis buvo siejama su darbu bibliotekoje; pranešime minima, kad „profesorius mirė nuo džiovos, kurią gavo nuo per didelio darbo su muzikos knygomis“⁵.

Katalikiškų seminarijų rektorių ir profesorius skirdavo vyskupas be jokio civilinės valdžios kišimosi. Po ugdytinių atsiskaitymų rektoriai siųsdavo vyskupams ataskaitas, kuriose nurodydavo dirbančius profesorius, jų dėstomus dalykus ir gaunamas algas, taip pat seminaristų pavardes, duomenis apie jų pasiekimus bei drausmę. Tokia tvarka išliko iki pat 1863–1864 m., po kurių buvo nuosekliai įgyvendinama nuostata, kad seminarijos rektorių ir profesorius turi tvirtinti civilinės valdžios institucijos, visų pirma tikrinusios dėstytojų politinį patikimumą. Nuo pastarųjų metų seminarijose nebegalėjo dirbti vienuoliai, o į ugdymo procesą vis dažniau įsiliedavo pasauliečiai. Būtina paminėti, kad profesoriai dažniausia dėstydavo keliuose ugdymo įstaigose, o kartais dirbdavo ir kitus darbus: buvo katedrų vikarais, prokuratoriais, parapijų administratoriais ir pan. Šios papildomos pajamos buvo būtinos, nes seminarijų profesorių atlyginimai nebuvo dideli.

1797 m. Šv. Jurgio bažnyčia su karmelitų vienuolyno pastatais buvo perleista **Vilniaus kunigų seminarijai** (1582–1945). XIX a. ugdymas Vilniaus vyskupijos seminarijoje vyko sklandžiai ir nuosekliai, o seminaristų skaičius įvairavo nuo 106 (1860 m.) iki 46 (1880 m.). Vartant šaltinius akivaizdu, kad pedantiška tvarka ataskaitose ir dėstytojų algalapiuose atsirado nuo 1843 m., kai buvo įkurta Vilniaus seminarijos valdyba. Jau tų pačių metų pabaigoje buvo parašyta pirmoji ataskaita, kurioje atsispindi ir ugdymo reikalai: pateikiami profesorių ir seminaristų sąrašai, dalykų pavadinimai ir pan. Iš šių dokumentų sužinome, kad seminaristams buvo dėstomas *giedojimas* ir *bažnytinės apeigos* (praktika), tačiau ne visada tiksliai įvardijama, kas šiuos dalykus dėstė (Vilniaus seminarijoje giedojimą dėščiusių profesorių sąrašą žr. Priede Nr. 1). 1860 m. tokio pobūdžio dokumente randame įrašą, kad šiuo metu bažnytinių apeigų ir giedojimo mokytojo nėra. 1871 m. sudarytame dėstytojų sąrašė ilgamečiu giedojimo ir bažnytinių apeigų mokytoju minimas Aleksandras Waszkewiczius⁶; jo pavardė aptinkama ir 1880 m. valdybos ataskaitoje. Pastarojoje pabrėžiama, kad visa ugdymo programa dėstoma taip, kaip buvo patvirtinta 1845 m. (nurodomas seminarijos dokumento numeris 467), tačiau jau ne lenkų, o lotynų ir rusų kalbomis. Taip pat minima, kad programa dar pildoma ir tobulinama, tačiau prie visų pakeitimų apie muzikos discipliną šiame dokumente nekalbama⁷. Pažymėtinas ir dar vienas faktas – Vilniaus seminarijos ataskaitose muzikos mokytojas pedagogų sąrašuose įrašomas paskutinis ir alga jo – mažiausia:

5 SeiŅų (Augustavo) vyskupijos generalinio konsistoriaus pranešimas, 1834 01 23.

6 Vilniaus kunigų seminarijos valdybos ataskaita, 1871.

7 Vilniaus kunigų seminarijos valdybos ataskaita, 1880.

ilgametis ir gerbiamas profesorius Waszkewiczius 1880 m. gavo 100 rublių algą (kitų disciplinų profesorių algos buvo nuo 200 iki 500 rublių)⁸.

Maždaug nuo 1885 m. Vilniaus kunigų seminarijoje giedojimą dėstė autoritetingas vargonininkas ir choro dirigentas, kompozitorius, Sankt Peterburgo konservatorijos auklėtinis Joachimasis Gliński (1854–1898). Nuo 1863 m. jis vargonavo Vilniaus bažnyčiose, vadovavo chorams, sukūrė bažnytinių ir pasaulietinių kūrinių; talentingas muzikas pasižymėjo ir kaip Vilniaus katedros choro vadovas. Kas perėmė giedojimo mokytojo pareigas Glińskiui mirus, nežinoma, tačiau jau 1907–1917 m. Vilniaus seminarijoje giedojimą dėstė kompozitorius, kunigas prelatas Teodoras Brazys (1870–1930). Remiantis kunigo Prano Bieliausko (1883–1957) dienoraščio eilutėmis, galima teigti, kad „XX a. pradžioje Vilniaus seminarijoje, tęsiant XIX a. tradicijas, Brazio dėka muzikiniam lavinimui buvo skiriamas ypatingas dėmesys“⁹, o jo vadovaujamas Vilniaus katedros choras, kuriame giedojo ir Vilniaus seminarijos klierikai, XX a. pradžioje pasiekė itin aukštą meninį lygį.

Vilniaus seminarija per visą XIX a. garsėjo iniciatyvia seminaristų menine veikla: klierikai aktyviai dalyvavo miesto koncertiniame gyvenime, muzikuodavo ne tik Šv. Jurgio bažnyčioje, bet ir katedroje. XIX a. I pusėje Šv. Jurgio bažnyčioje buvo suburta seminaristų grigališkojo choralo giedotojų grupė ir vokalinė-instrumentinė kapela. Šiuos faktus patvirtina išlikusios rankraštinės natos, gausiai išmargintos atlikėjų pastabomis. Paminėtini du muzikinių kompozicijų rinkiniai, perrašyti (o gal ir komponuoti) Vilniaus seminarijoje: dar išsamių studijų laukiantis „Kancionalas“ (*Cantionalis trium vocum...*)¹⁰, perrašytas 1791 m., o pildytas XIX a. pradžioje, ir „Vilniaus seminarijos knyga“ (*Quattuor Libri Cantu figurali...*)¹¹, kurią sudaro ne viena dešimtis religinių kompozicijų lenkų, lotynų, rusų kalbomis¹². „Kancionalo“ titulinio lapo tekstas lotynų kalba byloja, kad rinkinys buvo perrašytas Vilniaus seminarijoje: „Trijų balsų kancionalas, didžiai gerbiamo tėvo Antono Monkevičiaus, Lietuvos mažesniųjų brolių [pranciškonų] provincijos kustodo Minsko konvento gvardijono, tam pačiam konventui parengto, o per brolių scholastiką [studentą] teologą Pranciškų Ramnicą sąžiningai perrašytas Vilniuje, 1791 metais“. Šis rinkinys įdomus ne tik turiniu, bet ir kūrinius atlikusių seminaristų įrašais: štai 1830 m., matyt, po dar vienos varginančios repeticijos anoniminis seminaristas paskutiniame rankraščio lape užrašė šias eiles:

*Mažų darbėlių pramoga prablaško protą visuomet,
Tačiau gyvenant dideliuos darbuos, sveikatos netenki tuomet.
Kiekvienas literatas paguodą randa skaitant,
O muzikantas džiugins savaip gražiai mums grojant.*

8 Vilniaus kunigų seminarijos darbuotojų algalapis, 1880.

9 Bieliauskas 2012.

10 *Cantionalis trium vocum...*

11 *Quattuor Libri Cantu figurali...*

12 Budzinauskienė, Janušaitė 2014.

*O jei abu menus sujungsi,
Sveikatos ir jėgų neteksi*¹³.

XIX a. pradžioje SeiŅų vyskupijos teritorijoje veikusi maža Tikocino (*Tykocin*) seminarija buvo vyskupijos pakraštyje, toli nuo lietuviškų parapijų, o ją baigusią lietuvių kunigų nepakakdavo visoms lietuviškoms parapijoms. SeiŅų vyskupas Mikolajus Janas Manugiewiczzius (1754–1834) 1826 m. inicijavo **SeiŅų seminarijos** (veikusios iki 1915 m.) įsteigimą. Ši seminarija Lietuvos religiniame ir kultūriniame gyvenime užėmė išskirtinę vietą. Visų pirma ji turėjo specifinių bruožų, kuriuos įgavo dėl administracinio priklausymo Lenkijos Karalystei. „Kitus specifinius bruožus nulėmė skirtinga socialinė padėtis (pvz., anksčiau panaikinta baudžiava) ir etninė situacija (lietuvių ir lenkų etninės grupės gyveno kompaktiškose teritorijose) SeiŅų (Augustavo) vyskupijoje, turėjusi įtakos ir klierikų kontingentui, taip pat ir klierikų socialinei ir tautinei pozicijai“¹⁴. SeiŅų seminarija rengė kunigus, mokančius lietuvių kalbą. Dar 1828 m. profesorius Paulius Janczewskis vyskupui Manugiewiczziui rašė, kad dauguma klierikų nemoka lenkų kalbos, todėl nėra įmanoma, kad jie gerai skaitytų ir rašytų lenkiškai¹⁵. Nuo pat *lietuviškos* seminarijos atidarymo daugiausia kandidatų į ją atvykdavo iš Marijampolės ir Kalvarijos apskričių, o per visus gyvavimo metus dauguma klierikų čia buvo lietuviai, baigę Marijampolės, kiek rečiau Suvalkų (*Suwałki*) ar Lomžos (*Łomża*) gimnazijas.

1826 m. mokyti SeiŅų seminarijoje pradėjo vos keliolika klierikų. Jų gerokai padaugėjo po 1863 m., kai Tikocino seminarija buvo oficialiai prijungta prie SeiŅų. Dar vieną SeiŅų seminarijoje besimokančių seminaristų skaičiaus padidėjimą lėmė 1893 m. uždaryta Kelcų (*Kielce*) seminarija¹⁶.

SeiŅų seminarijos veiklos pradžioje mokslas trukdavo trejus metus, vėliau – nuo ketverių iki šešerių metų. *Bažnytinė liturgika* (praktika), *liturginis giedojimas*, o 1892–1893 m. *grigališkasis giedojimas*¹⁷ buvo dėstomi visais studijų metais. Palyginti su kitais SeiŅų seminarijoje dirbusiais profesoriais, liturginį giedojimą dėstė jauni pedagogai (SeiŅų seminarijoje giedojimą dėčiusių profesorių sąrašą žr. Priede Nr. 2), tad akivaizdu, jog čia muzikinės tradicijos buvo puoselėjamos atsidavusių, tačiau specialaus išsilavinimo neturinčių dvasininkų. Šiuo aspektu SeiŅų seminariją sunku būtų lyginti su Vilniaus seminarija, kurioje ilgus metus dirbo atitinkamus mokslus baigę muzikai.

XIX a. II pusėje SeiŅų seminarijoje plito lietuvių tautinės nuostatos: seminaristai komplektavo lietuviškas knygas, rinko tautosaką, fiksavo lietuvių kalbos ypatumus, rengė lietuvišką religinę literatūrą, o po seminarijos skliautais suskambo lietuviškos

13 Posmo lenkų kalba laisvas vertimas L. Budzinauskienės.

14 Katilius 2009: 9.

15 Ten pat: 77.

16 1865–1912 m. klierikų skaičius SeiŅų kunigų seminarijoje svyravo nuo 60 iki 80 (Katilius 2009).

17 SeiŅų seminarijos tvarkaraštis, 1892–1893.

dainos. „Per vakaciją klierikai prisirinkdavo nuo giminių ir pažįstamų naujų dainų ir per metus jas dainuodavo. Beveik kiekvienas klierikas turėjo dainų rinkinėlį, vadinamą dainų 'kantickomis'.¹⁸ Šiai muzikinei veiklai klierikus skatino lenkų kalbos ir literatūros profesorius Stanisławas Jamiołkowski, seminarijoje dirbęs 1864–1872 m. ir garsėjęs aktyvia moksline bei menine veikla: jo straipsniai (pasirašyti kriptonomu X. S. J.) liturgikos, giedojimo, bažnytinių apeigų temomis buvo publikuoti 1873 m. Varšuvoje išleistos „Bažnytinės enciklopedijos“ pirmame tome¹⁹. Jau 1866 m. vasarą klierikai surinko 500 dainų rinkinį ir parengė spaudai, bet dėl valdžios trukdžių jis nepublikuotas²⁰. Savaimė suprantama, kad ši veikla negalėjo nepaveikti seminaristų muzikavimo, nors tiesiogiai ugdymo proceso ji nekeitė.

Nuo 1882 m. Seinų seminarijoje veikė klierikų choras. Vienas iš jo veiklą atspindinčių dokumentų yra kunigo Mykolo J. Brundzos (1887–1938), kadaise vadovavusio šiam chorui, atsiminimų rankraštis²¹. Brundza, vadovavęs chorui būdamas klieriku, po daugelio metų aprašė jo veiklą. „Šiame chore formavosi jaunų klierikų tautinė sąmonė, buvo ugdomi jų muzikiniai ir vokaliniai gebėjimai. Baigę seminariją jauni dvasininkai, buvę choro nariai, tapo uolūs lietuviybės skleidėjai, chorų organizatoriai ir lietuviškos dainos bei giesmės puoselėtojai.²² Seminaristų choro veiklos nereglamentavo muzikinio ugdymo programa, jis neminimas ir išlikusiuose seminarijos dokumentuose – greičiausiai todėl, kad choras nebuvo įtrauktas į mokymo procesą. Seminarijos vadovybė chorą stebėjo, pritardavo arba nepritardavo vadovo kandidatūrai, įsikišdavo sprendžiant lietuvių ir lenkų klierikų konfliktus, tačiau repertuaro, kurio didžiąją dalį sudarė liaudies dainos, formavimui įtakos nedarė.

Dokumentai liudija, kad choras buvo lietuviškas, giedodavęs keturiais balsais seminarijos koplyčioje, „o lietuviškas dainas – rekreacijos valandomis“²³. Labiau tikėtina, jog giedoti keturiais balsais choras galėjo užsienio kompozitorių kūrinius lotynų ir lenkų kalbomis. Kai XIX a. pabaigoje seminarijoje atsirado daugiau muzikalių klierikų ir, pasak Brundzos, susidarė „rinktinis“ choras, sudėtingesnė liturginė muzika buvo giedama ne tik seminarijos koplyčioje, bet ir miesto katedroje. „Giedojome bene aštuonerias mišias <...>, daugiausiai kompozitorių Vitto ir Hallerio²⁴,

18 Totoraitis 1916: 40.

19 X. S. J. 1873.

20 Sklido legenda, kad 1866 m. vasarą Seinų seminarijos klierikų surinktas ir parengtas spausdinti 500 dainų rinkinys 1912 m. nuskendo garsiajame „Titanike“. 2015 m. Gitanas Nausėda viename iš Vilniaus antikvariatų įsigijo 147 lietuviškų dainų rankraštį, įvardytą pirmu tomu, kurio paskutiniame rankraščio puslapyje yra įrašas: „Parašyta Kalne morčiaus 5 1872 metų, Adolfas Lapinskas“. A. Lapinskas – Seinų seminarijos auklėtinis, dirbęs Kalne (nedideliame Lenkijos miestelyje) 1871–1879 m. (Gudavičiūtė 2015).

21 Brundza 1937.

22 Gudelis 2008: 236.

23 Stakauskas 2003: 236.

24 Kunigo M. Brundzos minimi kompozitoriai Franzas Xaveris Vittas (1834–1888) ir Michaelis Halleris (1840–1915) – žinomi XIX a. bažnytinės muzikos kūrėjai. Jų religinės kompozicijos buvo labai populiarios Lenkijos ir Lietuvos bažnytinių kapelių repertuare.

daugybę offertorijų ir kt. Muzikas prof. kun. Kaunas tuoj pastebėjo klierikų choro tobulėjimą ir dažniau kviesdavo sumon į katedrą. Kai išmokiau chorą dar vienas Hallerio mišias „Assumpta est“ ir offertorium „Jubiliate Deo“ ir kaip pirmą kartą užtraukėme Katedroje per Tris Karalius (1903), tai visa bažnyčia į mus sužiuro. Gi nuo muzikos profesoriaus ir Rektoriaus susilaukėme viešo pagyrimo. Na, žinoma, daugiausia garbės teko choro vedėjui.²⁵

Choro vadovu buvo renkamas klierikas, kandidatūrą aptarus su seminarijos vadovybe (Seiņų seminarijos choro vadovų sąrašą žr. Priede Nr. 3). Vis dėlto vadovauti chorui jaunuoliams nebuvo lengva. Štai Brundza prisipažįsta: „Kaipo neišprususiam ir neišsilavinusiam muzikai darbas iš karto buvo sunkus, bet nenusiminiau. Grojau tik smuiku. Reikėjo prasilaužti, kad šiek tiek bent pramokus skambinti ir piano <...>. Bet jau pirmais metais prasilaužiau tiek, kad galėjau sugroti fisharmonija nekurias bažnytines giesmes“²⁶. 1897 m. į Seiņus atsikėlus vyskupui Antanui Baranauskui (1835–1902), choro veikla dar labiau suaktyvėjo. „Kun. Narjausko vedamas choras padainavo „Nu, Lietuva, nu, Dauguva“. Vysk. Baranauskas (1 pav.), išgirdęs klierikų chorą dainuojant jo dainelę, labai susijaudinęs klausėsi, o chorui baigus dainuoti dar ilgesnę valandėlę sėdėjo susimąstęs ir susijaudinęs. Paskui tarsi atsipeikėjęs staiga paklausė: „Ar šitą girdėjote?“ – ir pradėjo: „Šaly plento po kairės ežerėlis tvokso“ – ėmė klierikams solo dainuoti iki tol negirdėtą dainelę, matyt, jo paties sukurtą. Klierikai labai džiaugėsi, kad ir vyskupas prie jų lietuviškos programos prisidėjo.“²⁷

Iškalbingas faktas, liudijantis puikų muzikinį ugdymą Seiņų seminarijoje, yra ją baigusių asmenų muzikinė veikla. Seiņuose mokėsi ir vėliau pirmuosius muzikos

pagrindus savo sūniui Česlovui Sasnauskui (1867–1916) suteikė vargonininkas Tomas Sasnauskas (1839–?), o Juozo Naujalio (1869–1934) pirmasis muzikos mokytojas buvo kunigas, Seiņų seminarijos auklėtinis Juozas Stankevičius (1866–1958). Paminėtini ir keli Seiņų seminarijos auklėtiniai, tolesnį savo gyvenimą susieję su muzika.

1 pav. Seiņų vyskupas Antanas Baranauskas (1835–1902) su dvasininkais. Kauno arkivyskupijos muziejaus nuotrauka

25 Brundza 1937: 9.

26 Ten pat: 7.

27 Stakauskas 1939.

Vienas jų – Andrius Barkauskas (1843–1897), po seminarijos baigimo likęs čia dirbti giedojimo profesoriumi; sekdamas folkloro intonacijomis, parašė dainų („Vaikščioj katins ant šiaudų“, „Kantarkos gegutės“, „Giesminykai sakalėliai“ ir kt.), išvertė ir sueiliavo religinių giesmių (bene populiariausia – „Garbink Dievą ant aukštybių“). Kitas – Juozapas Ambraziejus-Ambrozevičius (1855–1915), 1897 m. prie Vilniaus Šv. Rapolo bažnyčios subūręs pirmą lietuvišką chorą, kuriam vadovavo prisidengdamas bažnytinio giedojimo ir bitininkystės kursais. Ambraziejus-Ambrozevičius ne tik vadovavo chorui, bet ir komponavo dainas (pavyzdžiui, „Dieve, kaip ilgai Lietuva varguose“, „Neverk, Lietuva, tu mano mieliausia“, „Močiutė mano“ ir kt.). „Pirmasis viešas pastarojo choro pasirodymas įvyko 1900 m. rudenį Bokšto gatvėje, privačiame bute; dalyvavo dešimt klausytojų. Antrasis choro koncertas, sutraukęs daugiau klausytojų, buvo surengtas 1901 m. kovo 11 d. Trakų gatvėje Nr. 2; progamoje – deklamatoriai ir vaidintojai, grojo ir karo orkestras. Trečiasis ir paskutinis choro pasirodymas įvyko Rusijos-Japonijos karo metu (1904–1905) dabartinės Filharmonijos rūmuose.“²⁸

1877–1879 m. Seinų seminarijos (2 pav.) klierikų sąrašuose randame ir Vincą Kudirką (1858–1899). Kaip žinia, baigęs šešias klases, Kudirka į seminariją įstojo

2 pav. Seinų seminarija

verčiamas tėvo, tačiau joje mokėsi tik dvejus metus ir buvo pašalintas dėl „pašaukimo stokos“. Būdamas seminaristu „<...> susitaupęs vis pirkdavos naujų knygų. Taip pat dainuodavo lietuviškas dainas. Prof. J. Pranaitis rašo, kad Vincas daug skaitęs, padėjęs įrengti klierikų biblioteką, lavindavęsis muzikoje, grieždavęs laisvalaikiais šokių melodijas, maršus, bet profesūra to nemėgusi“²⁹. Seinų seminarijos klierikų choro vadovas kunigas Simonas Skinkys (1842–1937) atsiminimuose užsimena, kad 1892 m. seminarijoje dar buvo nuo Kudirkos laikų užsilikęs „orkestrėlis“ (smuikas, fleita, altas ir kontrabosas). „Tą orkestrą, galimas daiktas kur kas didesni, iš seminaristų buvo organizavęs V. Kudirka.“³⁰

²⁸ Zubrickas 1999: 23.

²⁹ Milukas 1931: 377.

³⁰ Žilevičius 1949.

1828 m. Žirovicuose (*Жировицы*, dab. Baltarusija, Gardino gubernija), čia perkėlus Brastos vyskupijos kuriją, buvo įsteigta Lietuvos unitų seminarija. Seminarijos atidarymo iškilnių metu „po ilgiausių metų palinkėjimų skambėjo muzika“³¹. Mokymas šioje ortodoksų vadovaujamoje įstaigoje vyko lenkų kalba, tačiau vėliau buvo pakviesti rusakalbiai pedagogai ir netrukus rusų kalba ugdymo procese tapo dominuojančia (tiesa, kai kurių disciplinų mokymas toliau vyko lotynų kalba, kad būtumi dvasininkai galėtų diskutuoti su Romos katalikais). Studijų planą kūrė Vilniaus universiteto profesorius unitas M. Bobrowskis³². Nuo 1833 m. apeigų metu buvo giedama jau tik rusiškai, siekiant iš liturgijos galutinai išstumti lotynų ir lenkų kalbas; kad nauja kalba netrukdytų giedojimo kokybei, rektoriaus įsakymu „seminaristai greta tvarkaraštyje numatytų giedojimo pamokų vadovaujami regento sekmadieniais ar kitomis švenčių dienomis papildomai mokėsi naujo giedojimo po 3–4 valandas“³³.

Žirovicų seminarijos auklėtiniai laisvu nuo mokslų ir kitų prievolių metu muzikavo instrumentinėje kapeloje (dokumentuose dažniausia vadinamoje *muzika* arba *instrumentiniu choru*), nes „dėka instrumentinio choro, veikusio iki 1834 m., toks muzikavimas lavino gerą skonį. Su muzika buvo dainuojamos ir įvairios pasaulietinės dainos – rusiškos ir lenkiškos, dažniausia Puškino ir Mickevičiaus³⁴ romansai“³⁵. Tais pačiais metais greta seminarijos buvo įsteigta vienerių metų mokykla nepasiturinčių šeimų vaikams, būsimiems ministrantams. Ši mokykla tiesiogiai priklausė seminarijai, tad galėjo laisvai planuoti užsiėmimus: be rašymo, skaitymo ir skaičiavimo pagrindų, vaikai čia buvo mokomi ir bažnytinio giedojimo. Pažymėtina, kad į šią mokyklą už savas lėšas berniukus privalėjo leisti turtingos parapijos, ypač tos, kurių bažnyčiose dar buvo vargonai, „nes tos parapijos, kurios gali išlaikyti gerus vargonus ir vargonininkus, turi rasti lėšų ir gero būsimos bažnyčios patarnautojo mokymui“³⁶. Dėl tokios iniciatyvos šios mokyklos veikla inspektorių buvo vertinama teigiamai, nes prisidėjo prie vargonų naikinimo. Per kelerius darbo metus mokyklėlė parengė per 200 cerkvių patarnautojų.

Panaikinus religinę uniiją, Žirovicuose susitelkė Lietuvos stačiatikių vyskupijos atnaujinta kurija. Jos iniciatyva 1839 m. unitų seminarija buvo perorganizuota į ortodoksišką Lietuvos dvasinę seminariją. Perorganizuotoje seminarijoje muzikiam ugdymui buvo skiriama dar daugiau dėmesio: „išlikęs pasakojimas, kad apeigų metu seminaristai suklydo giedodami, tad po mišių visi buvo priversti dar kartą tą pačią giesmę giedoti tol, kol išmoko“³⁷.

31 Котович 1878: 34.

32 Ten pat: 25.

33 Ten pat: 52.

34 Turimi omenyje romansai, parašyti pagal Aleksandro Puškino (1799–1837) ir Adomo Mickevičiaus (1798–1855) tekstus.

35 Котович 1878: 40.

36 Ten pat: 55.

37 Ten pat: 58.

Kai seminarijos misija Žirovicuose buvo įvykdyta, 1845 m. buvo nutarta ją perkelti į Vilnių ir „iš to Romos katalikų miesto sukurti rusišką, pravoslavišką Vilnių, į kurį suvažiuotų geriausios rusų pajėgos“³⁸. Lietuvos dvasinė seminarija, nuo įsteigimo dienos dokumentuose vadinama **Vilniaus (Lietuvos) dvasine seminarija**, veiklą pradėjo istorinėse dar veikusio Šventos Trejybės vyrų vienuolyno patalpose³⁹, todėl seminarijos rektoriaus pareigos buvo sujungtos su šio vienuolyno vietininko (*настоятеля-архимандрита*) pareigomis.

Mokymo procesas Vilniaus (Lietuvos) dvasinėje seminarijoje (3 pav.) vyko remiantis 1840 m. Dvasinių seminarijų įstatais ir Sankt Peterburgo bei Kijevo seminarijų pavyzdžiu. Seminarijos ugdymui vadovavo Valdyba, sudaryta iš rektoriaus, inspektoriaus ir

3 pav. Vilniaus (Lietuvos) dvasinė seminarija, apie 1900 m. Nuotraukos autorius nežinomas

ekonomo. Išorinė kontrolė buvo vykdoma valstybės mastu: iš Sankt Peterburgo atvykę inspektoriai vertindavo ugdymo procesą bei jo rezultatus. Studijos Vilniaus (Lietuvos) dvasinėje seminarijoje trukdavo nuo ketverių iki šešerių metų. Didžioji dalis ugdytinių buvo dvasininkų vaikai, išlaikomi valstybės lėšomis (*казённый счёт*). Taip pat kiekvienais metais seminarijoje buvo skiriama 15 vietų vargingai gyvenančių šeimų vaikams, už kurių mokslą nereikėjo mokėti, tad savo lėšomis seminarijoje mokėsi tik apie 10 proc. ugdytinių. 1839–1915 m. kasmet seminariją baigdavo įspūdingas skaičius seminaristų – nuo 150 iki 195⁴⁰. Siekiant, kad šios seminarijos ugdytiniai nebūtų lavinami vienpusiškai, jiems paskaitas skaitydavo Vilniaus universiteto profesoriai, o laisvu

38 Ten pat: 62.

39 1821 m. iš šių patalpų buvo išvaryti bazilijonai, jų šventovėje įkurta ortodoksų Apreiškimo cerkvė, o Šventos Trejybės vyrų vienuolyno patalpų sparne įrengtas kalėjimas, kuriame 1823–1824 m. kalinti Vilniaus universiteto studentai, Filaretų organizacijos nariai. Čia kalėjo ir poetas Adomas Mickevičius (1798–1855).

40 Виленская (Литовская) духовная семинария (недейств.).

nuo mokslo metu seminaristai galėjo papildomai mokytis *muzikos* – grojimo įvairiais muzikos instrumentais.

1858 m. daug iškilmingų renginių vyko seminarijoje viešint Imperatoriui Aleksandrui II, „monarchas labai gyrė seminaristų giedojimą“⁴¹. Dar iškilmingesnis susitikimas su Imperatoriumi vyko 1867 m.: seminaristai jam giedojo žinomą himną „Šlovė Carui“; išklausęs himną, Imperatorius seminaristus gyrė: „Labai jums dėkoju. Puiku, labai puiku – labai gražiai dainuojate, daug puikių balsų“⁴². Neabejotina, kad tokius rezultatus lėmė geri pedagogai. Vienas jų – nuo 1878 m. Vilniaus (Lietuvos) dvasinėje seminarijoje dirbęs Ignacijus Ivanovas (Иванов Игнатий), miręs 1907 m.; šaltiniuose minimas kaip keliose Vilniaus seminarijose ir dvasinėse mokyklose dirbęs ir giedojimą dėstęs mokytojas. 1891 m. jam buvo suteiktas miesto garbės piliečio vardas „už 13-os metų puikią ir naudingą veiklą Vilniaus dvasinėje seminarijoje giedojimo mokytojo pareigose“⁴³.

1866 m. dar kartą buvo peržiūrėtas Vilniaus (Lietuvos) dvasinės seminarijos disciplinų planas ir įtraukta pedagogika: greta seminarijos buvo įsteigta sekmadieninė mokyklėlė, kurioje patys seminaristai vaikus mokė rašto, skaičiuoti bei giedoti.

Laikui bėgant Vilniaus (Lietuvos) dvasinė seminarija tapo panaši į pasaulietinę ugdymo įstaigą. Rašytiniai šaltiniai liudija, kad net „buvo laikai, kai seminarijoje egzistavo puikus mokinių orkestras“⁴⁴, o iš anoniminių informacinių žinučių, XIX a. pabaigoje pasirodžiusių Vilniaus spaudoje, sužinome, kad čia vyko aktyvus koncertinis gyvenimas: organizuojami meniniai vakarai ir seminaristų koncertai, džiuginę klausytojus choro ir orkestro pasirodymais. Tad galime daryti prielaidą, kad greta giedojimo seminaristai turėjo galimybę mokytis groti styginiais instrumentais ir fisharmonija. Pažymėtina ir tai, kad koncertų metu atliekamas repertuaras toli gražu nebuvo religinis: skambėjo populiarių operų fragmentai ir instrumentinės kompozicijos. Žinutė 1898 m. spaudoje byloja:

„Muzikinis vokalinis vakaras lietuviškoje dvasinėje seminarijoje, vykęs vasario 12 dieną, išsiskyrė programos įvairove ir atlikimo kokybe. Auklėtinių choras labai darniai, net labai meniškai atliko tokius sunkius kūrinus, kaip choras iš [Antono] Arenskio operos „Sapnas prie Volgos“, šlovės choras iš [Aleksandro] Dargomyžskio operos „Undinė“, [Michailo] Glinkos „Šiaurinė žvaigždė“ ir kitus. Šio jau tradicija tapusio vakaro naujovė buvo styginių instrumentų orkestras. Grojimo styginiais instrumentais ir fisharmonija seminarijoje pamokos buvo pradėtos praėjusių metų spalio mėnesį, tačiau jau susiformavo vienuolikos žmonių orkestras, visai neblogai atlikęs [Charleso Marxo] Markuso „Nocturno religioso“. Be to, dar buvo darniai pagrotas melodingas, nors truputį ilgokas [Ludwigo] Spohro kvartetas, [Antono]

41 Котович 1878: 79.

42 Теп рат: 81.

43 Савицкий 1938: 7.

44 Котович 1878: 40.

Rubinšteino „Melodija“ smuikui ir violončelei ir trys kūriniai solo smuikui, atlikti mokinių Dreizinų. Muzika ir dainavimas publikai labai patiko. Į perpildytą salę bilietai buvo išparduoti dieną prieš koncertą. Tenka apgailestauti, kad lietuviškos seminarijos patalpų trūkumas daugeliui nesuteikė galimybės paklausti puikaus dainavimo. Ši nuoskauda turėjo reikšmės skambesiu.⁴⁵

Vilniaus (Lietuvos) dvasinės seminarijos auklėtiniai nevengė ir pramogų: šventinėmis dienomis (pavyzdžiui, Imperatoriaus vardo dieną) seminarijoje buvo rengiami šokiai, „o vėlesniais laikais vyko net teatriniai pastatymai, pavyzdžiui, Gogolio „Revizorius“ ir kt.“⁴⁶ Ši veikla nebuvo smerkiama, priešingai – organizuojama kartu su seminarijos vadovybe. Tik 1860 m. šokiai pirmą kartą buvo uždrausti, „nors tenka pripažinti, aistra šokti, kuria visada išsiskirdavo Lietuvos seminarijos auklėtiniai, nepaliko jų ir po šio draudimo įsigaliojimo ir ne visada buvo jo paisoma“⁴⁷.

Rusijos imperijoje katalikiškų ir ortodoksų kunigų seminarijų auklėtiniai turėjo galimybę išeiti dvejų pakopų kunigų edukacijos sistemą (dar vadinamą visu edukacijos procesu): gauti išsilavinimą vyskupijos seminarijose (pirmoji pakopa) ir tęsti aukštosios teologijos studijas (antroji pakopa), po kurių įgydavo mokslinius laipsnius. Baigę pirmąją pakopą, iššventinti kunigai galėdavo aukštąjį teologinį išsilavinimą įgyti Vilniuje ir Plocke veikusiose aukštosiose mokyklose arba vykti į Vakarų Europą. **Vyriausioji seminarija** prie Vilniaus universiteto veikė nuo 1808 iki 1833 m. (su pertrauka 1812–1815 m.). „Šioje seminarijoje studijavo asmenys iš visos Rusijos imperijos Katalikų Bažnyčios vyskupijų.“⁴⁸ Uždarius Vilniaus universitetą, buvo įsteigta **Vilniaus katalikų dvasinė akademija** (veikusi 1833–1842 m.), vėliau perkelta į Sankt Peterburgą. Seinų (Augustavo) vyskupijos dvasininkai aukštojo mokslo dažniau siekdavo Varšuvoje. Tenka pažymėti, kad muzikinis ugdymas aukštojo teologijos mokslo studijų programose nebuvo akcentuojamas – pastarųjų institucijų tikslas buvo „ne mokslo žinių gausinimas, o ugdymas valdininkų, kurie užimtų aukštas pareigas Bažnyčiose“⁴⁹.

IŠVADOS

- XIX a. katalikiškoje Vilniaus seminarijoje ugdymas buvo organizuojamas remiantis 1843 m. išleistais bendraisiais seminarijų įstatais, skirtais visoms katalikiškoms seminarijoms. Dėl istorinių aplinkybių Seinų seminarijoje minėti įstatai negaliojo: ugdymo plano rengimas čia priklausė nuo vietos vyskupų, seminarijos vadovybės ir profesorių kompetencijos. Palyginti su katalikiškomis seminarijomis, ortodoksų

45 Музыкально-вокальный вечер в литовской дух. Семинарии, 1898.

46 Turima omenyje Nikolajaus Gogolio (1809–1852) komedija „Revizorius“ (1836).

47 Котович 1878: 40.

48 Katilius 2009: 287.

49 Kumor 1980: 464.

Vilniaus (Lietuvos) dvasinėje seminarijoje dėmesio ugdymui buvo daugiau: nuolat vyko ugdymo reformos, atnaujinami studijų planai.

- Ir katalikiškų, ir ortodoksų seminarijų auklėtiniai buvo labai aktyvūs: dalyvavo miestų koncertiniame gyvenime, burdavo chorus, instrumentines kapelas, rengdavo spektaklių pastatymus ir net šokių vakarus. Klierikų iniciatyvumą neabejotinai skatino kūrybingi profesoriai. Seminarijų vadovybė retai kada pritardavo šioms veikloms ir stengdavosi jas riboti, tačiau XIX a. pabaigoje, seminarijoms dar labiau panašėjant į pasaulietines ugdymo įstaigas, prieštarauti klierikų veiklai darėsi vis sudėtingiau.

- Pažymėtinas skirtingas seminaristų koncertinės veiklos repertuaras: Vilniaus seminarijų auklėtinių pasirodymuose vyravo užsienio kompozitorių vokaliniai-instrumentiniai kūriniai ir rusų klasikų kompozicijos, o SeiŅų klierikų choro programos didžiąją dalį sudarė lietuvių liaudies dainos.

- Nors SeiŅų vyskupija tautiniu požiūriu buvo mišri ir jungė etninių lietuvių ir lenkų parapijas, XIX a. II pusėje ji tapo vienu iš įtakingesnių lietuvių tautinio judėjimo centrų. Įgyta kolektyvo – klierikų choro – organizavimo patirtis ir elementari chorvedyba pravertė jaunų dvasininkų pastoracinėje ir visuomeninėje veikloje. Tai pagrindžia faktą, kad XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje daugelio pirmųjų lietuviškų chorų iniciatoriais, vargonininkais, lietuvių kalbos puoselėtojais buvo kunigai, baigę SeiŅų seminariją ir dalyvavę klierikų choro veikloje.

- Iš archyvinių šaltinių ir sukauptos medžiagos dar sunku spręsti, ar seminaristų meninė veikla darė įtaką seminarijų muzikinio ugdymo programoms. Akivaizdu, kad nors klierikų choro veikla buvo aktyvi, SeiŅų seminarijos edukaciniame procese lietuviybė nebuvo skatinama, o katalikiškoje Vilniaus seminarijoje tik XIX a. pabaigoje buvo sudarytos sąlygos mokytis groti įvairiais muzikos instrumentais. Galima išvada, kad seminarijų muzikinio ugdymo procesas ir aktyvi klierikų meninė veikla labiau panašėjo į paralelinę sklaidą, o ne į persipinančias ir viena kitą veikiančias sferas.

Priedas Nr. 1. Vilniaus seminarijoje giedojimą dėstę profesoriai

Vardas, pavardė	Darbo metai
Aleksandras Waszkewiczius (1846–1883)	apie 1871–1880
Joachimas Gliński (1854–1898)	apie 1885–1898
Teodoras Brazys (1870–1930)	1907–1917

Priedas Nr. 2. Seinų seminarijoje giedojimą dėstę profesoriai⁵⁰

Vardas, pavardė	Dėstyti dalykai	Darbo metai
Stanisławas Pietrzeńiakowski (1802–?)	giedojimas	1827–1828
Andrzejus Świąćkis (1797–?)	giedojimas, moralinė teologija, pastoracinė teologija, iškalba	1828–1831
Pijus Bartoszkewiczius (1805–1870)	giedojimas	1836–1837
Vincentas Michałowski (1805–1863)	giedojimas	1837–1840
Piotras Wenczewiczius (1829–1874)	giedojimas, bažnyčios istorija, iškalba, patrologija	1853–1855
Karolis Marija De Bigault Maisonveve (?)	giedojimas, prancūzų ir lotynų kalbos	1864–1866
Piotras Budzeiko (1841–1907)	giedojimas	1866–1873
Antonas Rudzinskis (1849–1903)	giedojimas, filosofija, lenkų kalba ir literatūra, rusų kalba ir literatūra	1879–1888
Andrius Barkauskas (1843–1897)	giedojimas	apie 1890
Petras Ivanauskas (1861–1906)	giedojimas	1891–1894
Juozapas Kaunas (1865–1910)	giedojimas	1895–1903
Jurgis Narjauskas (1876–1943)	giedojimas, lotynų ir lietuvių kalbos	1905–1909
Pranciškus Vondolovskis (1880–1940)	giedojimas, lenkų kalba ir literatūra, Bažnyčios ir visuotinė istorijos	1909–1915

⁵⁰ Priedai Nr. 2 ir Nr. 3 sudaryti remiantis ADL dokumentais, Gudelis 2010, Katilius 2009. Pavardės rašomos atsižvelgiant į jų originalią rašybą dokumentuose.

Priedas Nr. 3. SeiŅų seminarijos choro vadovai

Vardas, pavardė	Vadovavimo chorui metai
V. Aleksandravičius	1882–1887
J. Skinkys	1889–1894
J. Galeckas	1894–1895
J. Lakickas	1895–1900
J. Vyšniauskas	1900–1902
M. Brundza	1902–1907
J. Narjauskas	1907–1915

Gauta 2016 05 16
Priimta 2016 07 10

Literatūra ir šaltiniai

- Bell, D. *Kapitalizmo kultūriniai prieštaravimai*. Vilnius: Alma littera, 2003.
- Bieliauskas, P. *Dienoraštis 1920–1957*. Vilnius: Vorutos fondas, 2012.
- Brundza, M., Kun. Bažnytinės giesmės SeiŅų katedroje, seminarijoje ir SeiŅų vyskupijoje 1901–1907 metais (rankraštis), 1937, I. 16. *Klaipėdos universiteto bibliotekos Retų spaudinių, kolekcijų ir rankraščių skyrius*. Dr. Kazio Pemkaus biblioteka, be signatūros.
- Budzinauskienė, L.; Janušaitė, A. XIX a. muzikinio šaltinio pėdsakais: Vilniaus seminarijos knygos istorija, kontekstas ir turinys. *Menotyra*. 2014. 21(3): 179–192.
- Budzinauskienė, L. Muzikinis ugdymas Lietuvoje XVIII pabaigoje – XIX amžiuje. Bažnyčių mokyklos. *Menotyra*. 2008. 15(1): 13–25.
- Cantionalis trium vocum... Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Muzikos ir vizualiųjų menų skyrius* (toliau – LNMMB MS). 05/23658.
- Gudavičiūtė, D. Vilniuje – „Titaniko“ aidas. *Lietuvos rytas*. 2015 11 07.
- Gudelis, R. Choro vaidmuo ugdant dvasinius, meninius ir visuomeninius klieriko asmenybės bruožus SeiŅų kunigų seminarijoje (XIX a. pabaigoje – XX a. pirmajame dešimtmetyje). *Soter*. 2010. 34(62): 179–196.
- Gudelis, R. SeiŅų kunigų seminarijos choras – lietuviybės žadintojas (XIX a. pabaigoje – XX a. pirmajame dešimtmetyje). *Res Humanitariae*. 2008. 4: 236–253.
- Katilius, A. *Katalikų dvasininkijos rengimas SeiŅų kunigų seminarijoje: XIXa. – XX a. pradžia*. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2009.
- Kumor, B. *Ustrój i organizacja Kościoła polskiego w okresie niewoli narodowej 1772–1918*. Polskie Towarzystwo Teologiczne, 1980.
- Milukas, A., Kun. *Spaudos laisvės ir Amerikos lietuvių organizuotės sukaktuvės*. Philadelphia: Pa, 1931.
- Quattuor Libri Cantu figurali... LNMMB MS*. 05/23610, 05/23681.
- SeiŅų seminarijos tvarkaraštis, 1892–1893. *Archiwum Diecezjalne w Łomży* (toliau – ADE). Sign. II 107: 158.
- SeiŅų (Augustavo) vyskupijos generalinio konsistoriaus pranešimas, 1834 01 23. ADE. Sign. II 212: 82.
- Stakauskas, J. Lietuviškoji sąmonė SeiŅų seminarijoje. *Tiesos kelias*. 1939. 9: 645.
- Totoraitis, J. Iš mūsų atgijimo istorijos. *Ateities spinduliai*. 1916. 1: 40–41.
- Vilniaus kunigų seminarijos darbuotojų algalapis, 1880. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius* (toliau – LMAVB RS). F. 342–13546.
- Vilniaus kunigų seminarijos valdybos ataskaita, 1860. LMAVB RS. F. 342–13017.
- Vilniaus kunigų seminarijos valdybos ataskaita, 1871. LMAVB RS. F. 342–13695.
- Vilniaus kunigų seminarijos valdybos ataskaita, 1880. LMAVB RS. F. 342–13545.
- X. S. J. Problemy obrzędy kościelne. *Encyklopedia Kościelna*. I. Warszawa, 1873: 488–489.
- Zubrickas, B. Juozapas Ambraziejus-Ambrozevičius. *Pasaulio lietuvių chorvedžiai: enciklopedinis žinynas*. Vilnius: Lietuvos liaudies kultūros centras, 1999: 14.

24. Žilevičius, J. Dr. Vincas Kudirka – pirmoji lietuviškos muzikos kregždė. Prieiga per internetą: http://www.aidai.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=4510:li&catid=297:1-sausis&Itemid=328
25. Виленская (Литовская) духовная семинария (недейств.). Prieiga per internetą: <http://drevo-info.ru/articles/16357.html>.
26. Котович, И. *Историческая записка о Литовской духовной семинарии*. Вилна, 1878.
27. Музыкально-вокальный вечер в литовской дух. семинарии. *Vilenskij vestnik (Виленский Вестник)*. 1898. 38.
28. Савицкий, Л. *Православное кладбище гор. Вильно. К столетию кладбищенской церкви св. Евфросинии 1838–1938 гг.* Вильно, 1938.

Laima Budzinauskienė

Musical education and artistic activities in the Catholic Vilnius, Seinai and Orthodox Vilnius (Lithuanian) priests' seminaries in the 19th century: parallels and differences

Summary

Based on literature and manuscript documents from the 19–20th centuries about educational processes in Catholic and Orthodox seminaries, this article presents a discussion of musical education in three 19th-century institutions: the *Lithuanian* Seinai, *Polish* Vilnius and *Russian* (Orthodox) Vilnius (Lithuanian) priests' seminaries. The aim is to examine how musical education of priests was organised in the 19th century and the artistic activities in seminaries from different dioceses (Vilnius and Seinai) and confessions (Catholic and Orthodox). The article gives an overview of teaching programmes in the seminaries, the public and concert activities of seminary students, and individual figures.

In the Catholic Vilnius diocese seminary in the Russian Empire's Vilnius general governorate, education was organised in accordance with the general seminary provisions released in 1843 that applied to all Catholic seminaries. The Seinai (Augustavas) diocese belonged to the Kingdom of Poland (and only after the uprising of 1863–1864, to the Warsaw general governorate), thus the afore-mentioned provisions for priests' education did not apply there. There was no uniform education programme for seminary students in the Kingdom of Poland, and during its entire existence, the preparation of an education plan for the Seinai seminary depended on the competency of local bishops, the seminary's leadership and its professors. Compared to other Catholic seminaries, attention to Orthodox education in the Russian Empire was very intense: there were regular educational reforms, study plan reviews, and papers were published on the theme of education. Renowned pedagogues such as Aleksandras Waszkewiczius and Joachim Gliškis taught singing at the Vilnius seminary. Ignacijus Ivanovas, who taught at the Vilnius (Lithuanian) seminary, is mentioned in sources as a teacher who worked and taught singing in several Vilnius seminaries and religious schools, even being recognised for his activities in this field and granted the title of honorary citizen of the city in 1891. Vilnius city seminary students were regular participants in the city's concert life, organised church and secular music events, staged drama performances, sang in choirs and performed in instrumental ensembles.

At the Seinai seminary meanwhile, Lithuanian nationalist attitudes prevailed: the seminary students compiled Lithuanian books, collected folklore material, recorded the particularities of the Lithuanian languages, prepared Lithuanian religious literature and even assembled a Lithuanian clerical choir. Even though Lithuanian spirit was not outwardly encouraged in the official educational process at the Seinai seminary, it did undoubtedly influence the world view of its future graduate priests.

KEY WORDS: Vilnius seminary, Seinai seminary, Vilnius (Lithuanian) priests' seminary, musical education, artistic and concert activities